

YALAN SÖYLEME DAVRANIŞI

ÖĞRETMEN - VELİ BÜLTENİ

Yalan söylemek herkesçe ayıplanan bir davranış olmasına rağmen; yalanı kınayanlar ve ayıplayanlar bile ara sıra yalana başvurmadan edemezler. "İnsanlar yalan söylememeli. Yalancılıktan daha kötü ne olabilir. Her zaman doğruyu söylemelisin." sözleri belki de milyonlarca kere yetişkinler tarafından söylenmiştir. Ama bunu söyleyenlerin çoğunun, bilerek ya da bilmeyerek yetişmekte olanları yalan söylemeye davet ettikleri de bilinen bir gerçektir. "Durmaz ailesinin kapısı çalınır. Bunu duyan anne, komşusu Zehra hanım olacağını bildiği için kapıyı açmaya giden oğluna "Annem evde yok deyiver, yine benden bir şeyler isteyecek" der. Bu anne bir yandan yalan söylemekten daha kötü bir şey olmayacağını çocuğuna defalarca söyleyen bir anne olmasına rağmen, diğer yandan komşusuna yalan söylemesi için oğlunu kullanmaktadır. Buna benzer nice davranışlar sergilemişizdir.

Yalanın dili oldukça ağdalı ve karmaşıktır. Yalan bazen bilinçli, bazen bilinçsiz çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Yalan söylemek, bir hatayı gizlemek amacıyla gerçeğe uygun olmayan bir girişimde bulunmaktır. Sosyal bir davranış olan yalanın amacı başkalarını yanıltmaktır. Anne babaların büyük bir kısmı çocuğunun gerçeğe sadık kalmasını çok erken bir dönemde isterler. Oysa 3 yaş çocuğunun, inanılmaz öyküler uydurması ve taklit oyunlarından hoşlanması çok doğaldır. Burada değinilen ökü uydurmak ve taklit oyunu yalan söylemek olmadığı gibi, bu tür hareketleri engellemek de doğru değildir.

Küçük çocuklar, gerçekte düş ürünlerini birbirlerinden ayıramadıklarından yalan söyler. Bu çocukların yalanları, kendilerine hoş gelen hayallerden kurulmuş bir oyundur. Sadece kendilerine haz sağlamak için böyle bir oyun oynayıp dururlar. Bunlara hayali yalan denir.

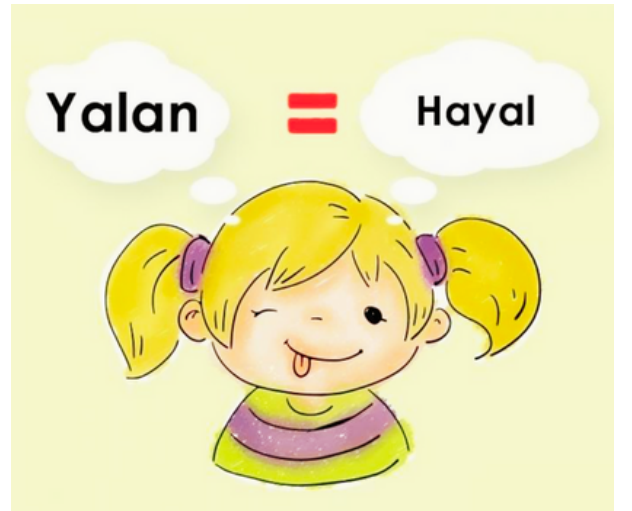
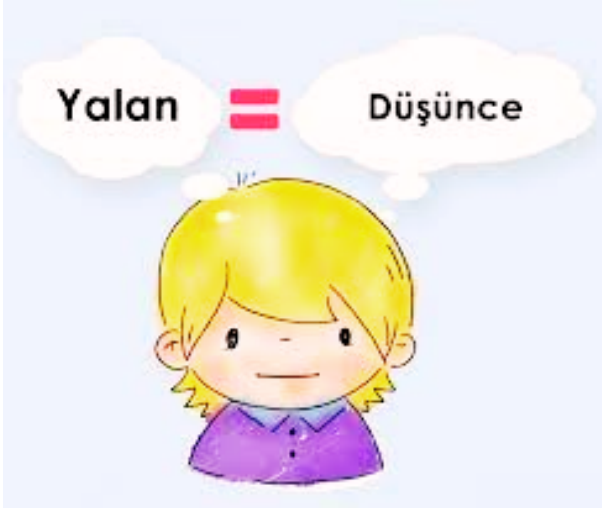
Ökü uydurmaktan ayrı olarak, kasıtlı biçimde gerçeğe sadık kalmama da küçük bir çocukta doğaldır ve bu tür yalanlar çocuğun eğlenmeyi sevmesinin, birine takılmaktan hoşlanmasının, doğal övünme arzusunun, arkadaşlarından geri kalmama isteğinin ya da cezalandırılma korkusunun bir sonucudur. Bazen de çocuklar anne babalarını taklit etmek ve ilgi çekmek için yalana başvurabilirler.

NE ZAMAN ENDİŞELENMELİYİM

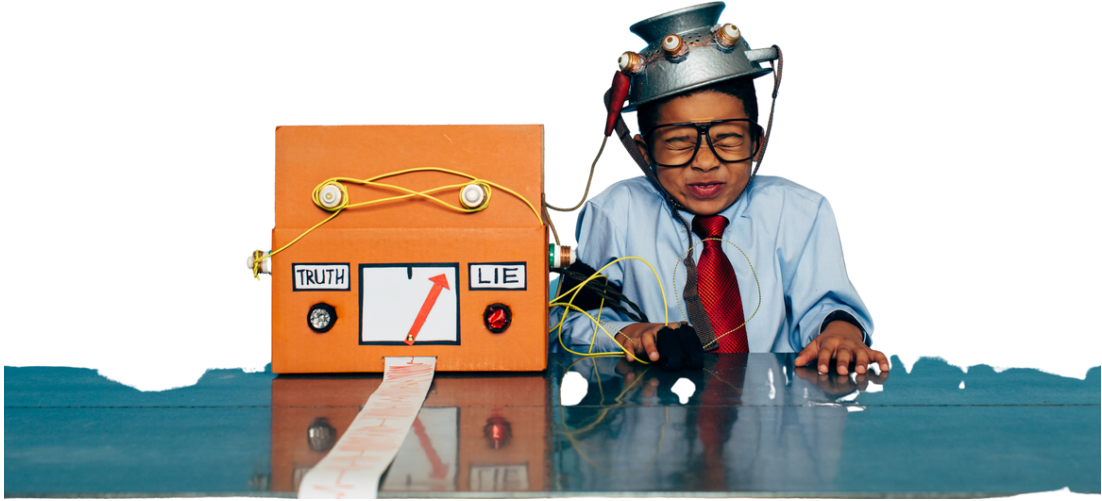
Yaşamın ilk altı yılında çocuğun yalan söylemesi konusunda endişelenmek yersizdir. Gerçeğe sadık kalmak çocukta giderek gelişen bir olgudur. Bu konuda ısrarcı olmak ve çocuğa yalan söylediğini ispatlama girişiminde bulunmak yanlıştır. Çocuk açıkça anlaşılan bir yalan söylediğinde endişelenmeye gerek yoktur. Ancak çocuk dört yaşına geldiğinde, yalan salt övünmekten öte bir amaçla söylenmişse, düş gücü ürünü ya da bir şaka değilse, o zaman annenin çocuğa, eğer doğruyu söylemezse ona ne zaman inanacağını bilemeyeceğini söylemesi yeterlidir.

Sert cezalar ve suçlamalar, çocuğun yalan söylemesine neden olabilir. Başkasını bilerek aldatmak amacıyla söylenen yalanlar küçük görünseler de gerçek yalanlardır.

Çocuk psikologlarına göre, çocuk 7 yaş öncesinde yalan söylemez. Bazı uzmanlarsa ilk yalanın 6 yaş dolaylarında olduğunu savunurlar. Altı yaş öncesi çocukların gerçek dışı konuşmalarına yalan damgasını vurmamak doğru değildir. 3-4 yaşlarındaki çocukların söyledikleri yalanlar, aslında gerçek anlamda yalan değildir. Bu tür yalanlara, sahte ya da başka bir deyişle "sözde" yalanlar denir. Bu tür sözde yalanlar gerçek yalanlardan farklıdır. Eğitimsel yanlışlıklar, sosyal ve moral anlam verme, kınama, üzüntüyle karşılama bu tür yalanları doğurur. Bu tür yalanlar çocuk düşüncesinin kendiliğinden ve özgün ürünleridir.

Çocuğun, gerçeğe gerçek olmayana ayırt etmesinden sonra, yalanını hala devam ediyorsa, bu yalanın temelinde çevreyle olan olumsuz ilişkileri yatmaktadır. Burada uydurma sözler söyleme veya öyküler uydurma gibi, kendi yararına bazı şeyleri reddetme gibi hayali yalanlardan daha önemli yalanlar söz konusudur. Bu tür yalanlarla, birtakım nedenlerle bazı isteklerini karşılamak amacıyla bilerek ve isteyerek başkalarını aldatma amaçlanmaktadır. Bu anlamdaki yalancılık kendini kontrol edememe ve aşırı bencillikle yakından ilgilidir. Bu durum, bir anlamda eğitimin sürecinin sosyalleştirme işinin, anlamlı bir şekilde gerçekleşmediğinin bir kanıtıdır. Olması gereken eğitimsel koşullarda yetişmiş normal bir çocuk yalan söylemez. Bir tür aldatma olan derste kopya çekmek ile bencillik arasında sıkı bir bağlantı vardır. Çocuk, ergenlik dönemine girdiğinde yalanın türü ve içeriği değişir. Nezaket, gönül alma, vb. nedenlerle özel ve tümüyle bilinçli olarak başvurulan yalanlara "sosyal yalan" adı verilir.

Kişinin psikolojik gelişim süreci, kendisi ve diğer insanlarla nasıl iletişim kurduğıyla ilgilidir. Birey, yaşantıları içinde yalan söyleme becerilerini kazanır, ne zaman ve nerede nasıl yalan söyleyeceğini öğrenir. İnsanların neden yalan söyledikleri araştırılırsa, yalan söylemenin birçok nedeninin olduğu ortaya çıkar. İhtiras, istediğini elde etmek, sadist arzular, başkalarını hırpalamak bunlardan birkaçıdır.

NEDENLERİ

Çocukları yalana iten, çoğunlukla yetişkinlerin gerçek karşısında takındıkları çelişkili tutumlarıdır. Kendisi bol bol yalan uyduran bir çocuk bile annesinin babasının yalanlarına duyarlıdır. Örneğin "doktora gidiyoruz" diye gezmeye çıkan ana babasından hesap sorar. Çocuklar ayrıca anne ve babalarının birbirlerine söyledikleri yalanları sezip açıklamakta ustadırlar. Çocuğun yalan söylemesine neden olan diğer bir yol ise taklittir. İlk önce diğer çocukları taklit eden çocuk, hemen sonra yalanın onlara getirdiği avantajları ve olanakları görür. Bu sayede zor durumlardan kurtulmak ve kendine fayda sağlamak için yalana başvurur. Diğer bir taklit ise yetişkinleri taklit etmektir. Yetişkinler bazen kendi aralarında, bazen de çocuklarına yalan söylerler. Bunun da ötesinde biraz önce değinildiği gibi çocuklarının yalan söylemesini isterler.

Çocuklar, özlemlerini dile getirmek amacıyla da yalan söyler. Örneğin babasız kalmış bir çocuk, kendini babalı olarak tanıtır. Babasızlık utanılacak bir durummuş gibi gerçeği saklamak yoluna gider. Bunun tam karşıtı tutum takınan çocuklar da vardır. Örneğin, okulda herkese annesinin öldüğünü söyleyen kız çocuğunun öğretmeni, anneyi okula çağırıp kızının, bu amacı belirsiz yalanına dikkat çekmiştir. Anne altı ay önce doğum yapmış ve sağlığı bozulmuş. İşlerden dolayı kızına gerekli ilgiyi gösteremediği gibi kızından daha çok yardım etmesini istemiştir. Bu hikâyeden anlaşılıyor ki, çocuk, annem öldü diyerek annesinin kendisinden uzaklaştığını, sevgi ve destekten yoksun kaldığını anlatmak istemiştir.

Çocuğun çok sık yalana başvurmasının gerisinde birden çok neden olabilir. Çocuk, anne-babanın isteklerini karşılayamadığında; aradaki güven sarsmamak için, çocuk yalana sığınabilir. Çocukların, kendilerine fazla karışılması, dünyasına ait her şeyin öğrenilmek istenmesi de onu yalan söylemeye itebilir. Ailenin fakirliği, cinsel konularda bilgi eksikliği gibi durumlarda, eğer çocukta ahlak bilinci gelişmemiş ve grup içinde statü kaybetme endişesi var ise, çocuk, kendini kurtarabilmek için yalana başvurur. Anne-babalar ve öğretmenler, genellikle doğruyu söyletebilmek için çocuklarını itirafa zorlarlar. Bu durumda kendisini köşeye sıkışmış hisseden çocuk ilk olarak inkâr tepkisi gösterir. Bu durumlar sonucunda yalan, kendini savunmanın en kolay aracı olup çıkar.

Yalan söyleyen bir çocuğa gerekli yardım verebilmek için öncelikli olarak çocuğun ne tür yalan söylediğini belirlemek gerekir. Küçük çocukların söyledikleri "sözde" yalanlar ahlaki bir hata olarak görülmemelidir. Böyle bir davranış karşısında değer yargılarını anlatmak ya da kızgınlıkla cevaplamak yanlış olur. Çocuğa doğru söylemenin övülmeye değer bir davranış olduğu öğretilmelidir. Her şeyden önce yetişkinler çocuklarına iyi birer örnek olmalıdırlar. Çocuklarında görmek istemedikleri hatalara kendi davranışlarında yer vermemelidirler.

Yalanla tek başına mücadele de yeterli değildir. Aynı zamanda dürüstlük, açık yüreklilik, içtenlik ve sevgi içinde savaş verilmelidir. Kısaca yalancılık olayı çevresel ilişkilerle birlikte ele alınmalıdır. Önce çocukta yalancılığın gelişmesini kolaylaştıran nedenlerin bulunması gerekir. Sonra da aile çevresiyle işbirliği yapıp, çocuğa doğrularının yararları, getireceği haz ve avantajlar açıkça anlatılmalıdır.

Çocuklarımızın eksik ya da yanlış davranışları ile ilgili istediğimiz açıklamalar onu yalan söylemeye mecbur etmemelidir. "Yatağını düzelttin mi?" demek yerine "Yatağını dağınık görüyorum, bu konuda yapman gereken ne?" dememiz yerinde bir davranış olur. Suçlamak yerine problemlerin çözümüne eğilmekte sayısız yararlar vardır. Bazen de yalanı duymazlıktan gelmek ve "ne", "nasıl" soruları aracılığıyla çocuğumuzun neden ve sonucu keşfetmesine yardımcı olmakta fayda vardır. Çocuk tüm duygu ve düşüncelerini bizimle paylaşmayabilir. Bu durumda çocuklarımızın mahremiyetine saygılı olmamız gerekir.

Çocukların söyledikleri yalanlarla nasıl başa çıkılacağı ve bu konuda neler yapılabileceğine ilişkin kesin yanıt vermek zordur. Küçük çocukların söylediği yalanlar daha çok fantezi ve uydurmadır. Bu nedenle ona, gerçeğin gösterilmesiyle yardımcı olunabilir.

Ergen çocuk ise, söylediği yalanın farkındadır. Yalanın etkilerinin tartışılması etkili bir çözüm olabilir. Şayet yalanı en aza indirmek istiyorsa anne ve babalar; bir süre duymak istemediklerini duymazdan gelmelidirler. Sürekli bir yalancılık söz konusu olduğunda da psikolojik yardım verilmelidir. Verilecek olan psikolojik yardım, kişinin özelliklerine göre şekillenmelidir. Sürekli yalancılık, daha çok anne baba ilgisinin ve sevgisinin gerekliliğinin bir belirleyicisidir.

İDİL RAM
Telefon: 04865513323
E-Posta: idilramm@gmail.com
<https://idilram.meb.k12.tr/>
Adres: YENİ MAH. 131 SK. NO 1 İDİL /
ŞIRNAK

İDİL REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ